Spis treści

Podziękowania 11

Wstęp 13

ROZDZIAŁ I
Od socjologii do antropologii dewiacji 17
1. Wprowadzenie. 17
2. Socjologiczne źródła badań nad dewiacją 18
3. Antropologia dewiacji? 29
3.1. Teoria 30
3.2. Praktyka 35

ROZDZIAŁ II
Propozycja antropologii odmienności 40
1. Pożegnanie z socjologią 40
2. Semantyka i operacjonalizacja pojęcia dewiacji 44
3. Odmienność 47
4. Dyskurs 50
5. Kim jest „odmieniec"? 54

ROZDZIAŁ III
Problematyka odmienności a polskie piśmiennictwo etnograficzne 58
1. Odmienność *versus* tradycyjna kultura ludowa 58
2. Kwerenda źródeł 60
2.1. Demonologia i medycyna ludowa 63
2.1.1. Gesty szaleństwa i nawiedzenie 65
2.1.2. Szalony proceder 67
2.1.3. Ludowe etiologie: różnorodność interpretacji objawów szaleństwa i sposobów traktowania go 71
2.2. Monografie życia społecznego 73
2.2.1. Życie seksualne 73
2.2.2. Folklor miłosny 77
2.2.3. Bezżenność 78
2.2.4. Odmieńcy 79

2.3. Twórcy ludowi — odmieńcy wewnętrznej potrzeby 80
2.3.1. Profesja 81
2.3.2. Sylwetka twórcy 83
3. Wnioski 84

ROZDZIAŁ IV
Badania terenowe i podstawy źródłowe 88
1. Specyfika badań terenowych nad odmiennością 88
2. Badania terenowe i ich rezultaty 92

ROZDZIAŁ V
Forma prezentacji źródeł 95
1. O unikaniu drapania się w nogę przez but 95
2. Komentarze i ingerencje 97

ROZDZIAŁ VI
Opowieści 100
1. Bohaterowie pamięci: opowieści o osobach nieżyjących 100
Anioł 100
Teodor 106
Klajnyś 111
Peter z Brogu 114
Leon 121
Siostry J. 126
Mietek S. 130
Pan Michał 135
Franuś z Paczkami 139
2. Codzienność: opowieści o osobach żyjących 141
Stasia D. 141
Józef M. 148
Marysia K. 150
Tadzio 155
Zenka — Zenek A. 158
Stasia 163
Waldek 168

ROZDZIAŁ VII
Odmienność i opowieść. Odmienność i komunikowanie się
w społeczności wiejskiej 173
1. Odmienność jest dobra do opowiadania 174
1.1. Opowieść tragiczna 177
1.2. Odmienność i pamięć. Trwanie opowieści 179
2. Wymiana wiedzy 181
2.1. Opowieść o odmienności, tajemnica i prawda 182
2.2. Ambiwalencja 184

3. Odmienność a kompetencja kulturowa 185
3.1. Kompetencja a dziecińśtwo człowieka 187
3.2. Braku kompetencji przypadek szczególny: tradycjonalizm i zacofanie 189
3.3. Skąd dzieci wiedzą, z kogo się śmiać? 191
4. Kompetencja *à rebours*. Odmieniec jako indywidualność. Wrażliwość i pomoc 192
5. Podsumowanie 194

ROZDZIAŁ VIII
Strach i uległość. Ambiwalencja oswojenia i wykluczenia odmienności 196
1. Strach, zagrożenie i uległość — bezradność społeczności 196
2. Ambiwalencja oswojenia i wykluczenia 198

ROZDZIAŁ IX
Elementy dyskursu odmienności 203
1. Odmienność i autokreacja 204
2. Odmienność komiczna 206
2.1. Z czego można się śmiać 207
2.2. Odmieniec tryumfujący 209
2.3. Odmieniec błazen 210
3. Pytanie o współczesny dyskurs szaleństwa 212
3.1. Szaleństwo i zło 213
3.2. Etiologie: od magii do dziedziczenia i genów 213
4. Odmienność jest dobra do myślenia 215

ROZDZIAŁ X
Rekapitulacja 218

Aneks 222
1. Bohaterowie pamięci: opowieści o osobach nieżyjących 222
Marysia Kr. 222
Staszek O. 226
Utopiony w Studni 230
Głupi O. 232
Marian M. 235
2. Codzienność: opowieści o osobach żyjących 238
Rodzina M. 238
Hanusia 245
Władzio R. 251
Tereska W. 258
Krzysiek S. 261
Paolcia — Paulincia B. 263
Albina 269
Jania 273
Jadźka P. i jej mąż 275

Kaziu 278
Pustelnik 282
Franuś–Tatuś 286

Mapy 291

Uczestnicy badań i cytowane rozmowy 297

Bibliografia 301